

Förundersökning vid Landstorp, Västra Stenby sn, Ög

ARKEOLOGISK FÖRUNDRSÖKNING, VÄSTRA STENBY SOCKEN (RAÄ 246), MOTALA KOMMUN, ÖSTERGÖTLAND

ARKEOLOGISK FÖRUNDRSÖKNING

RAPPORTER FRÅN ARKEOLOGIKONSULT 2009:2265

BJÖRN HJULSTRÖM

FÖRUNDERSÖKNING VID LANDSTORP, VÄSTRA STENBY SN, ÖG

Arkeologisk förundersökning, Västra Stenby socken (Raä 246), Motala kommun, Östergötland

Björn Hjulström

Arkeologisk förundersökning

Rapporter från Arkeologikonsult 2009:2265

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 12 B
194 34 Upplands Väsby
Tel 08-590 840 41
Fax 08-590 721 41
www.arkeologikonsult.se

Sammanfattning

Undersökningen vid Landstorp (fastighet Nyckelby 3:9) gjordes med anledning av att Raä 246 behöver tas i anspråk för planerad om- och nybyggnation av Riksväg 32/50 mellan Motala och Mjölby.

I direkt anslutning till Raä 246 har man vid tidigare slutundersökningar påträffat lämningar från neolitikum fram till sen historisk tid. Vid de tidigare undersökningarna påträffades två rännor och en stolprad vilka tolkades som hyddbottnar respektive mesulahus från neolitikum. Bland övriga anläggningar kunde man inte finna några tydliga strukturer. Resultaten från den nu genomförda förundersökningen är väldigt likartade. Flera stolp- och störhål samt gropar som tolkats som boplotsrelaterade påträffades. Dom tydligaste lämningarna var två hästskoformade rännor varav den ena ¹⁴C-daterades till 2460-2190 f.Kr (2σ). Ytterligare en datering visade på neolitikum (3700-3250 f.Kr. 2σ).

Liknande lämningar med neolitska rännor är tidigare kända från Östergötlands inland men antalet är hittills få. Raä 246 har avgränsats söderut. I östvästlig riktning är det rekommenderade slutundersökningsområdet något större än förundersökningsområdet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
Inledning.....	6
Fornlämningsmiljö och topografi.....	6
Metod.....	9
Resultat.....	9
Fornlämningens avgränsning.....	11
Referenser.....	12
Tekniska och administrativa uppgifter.....	12
Bilaga 1. Schaktförteckning.....	13
Bilaga 2. Anläggningsförteckning.....	13
Bilaga 3. Dateringar ¹⁴ C.....	14

Inledning

På uppdrag av Vägverket region sydöst och efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötland (dnr 431-2415-09) har Arkeologikonsult genomfört en arkeologisk förundersökning vid Landstorp i Västra Stenby socken inför byggandet av Riksväg 50 Motala-Mjölby. Förundersökningen berör fastigheten Nyckelby 3:9 söder om väg 962, Motala kommun, cirka en mil söder om Motala stad (se figur 1).

Fornlämningssmiljö och topografi

Förundersökningsområdet (FU) utgörs idag av åkermark. Området karaktäriseras av flacka eller svagt böljande slättmarker som till stor del utgörs av fullåkersbygd med endast få bevarade åkerimpediment. Området berör i det närmaste plan mark som slutar svagt mot söder. Ytterligare cirka 20-30 meter söder om FU blir sluttningen något mer påtaglig. I figur 2 visas närliggande fornlämningar på

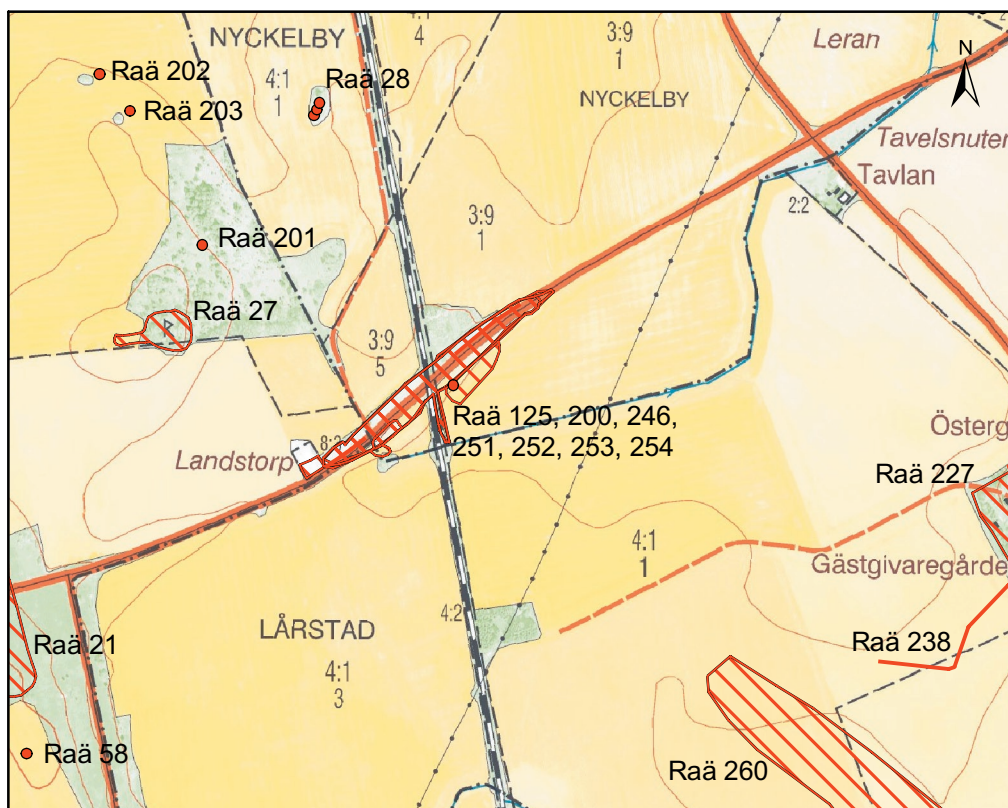

Figur 1. Utredningsområdet markerat på Terrängkartan mellan Skänninge och Motala. Skala 1:100 000

Fastighetskartan. Väster om FU domineras landskapet av en markerad höjdrygg som löper i nord – sydlig riktning. Uppe på höjdryggen ligger det omfattande högragravfältet (Raä 21) som består av ett stort antal stensättningar och högar. I anslutning till gravfältet har man hittat en grönstenssyxa, lerkrukor och ben (Raä 58). Vid byn Sten nordväst om FU finns en medeltida kyrkoruin. Två vikingatida skatter har påträffats inom byn Stens ägor. Raä 227 är ytterligare ett gravfält och Raä 201, 202 och 203 är ensamliggande stensättningar. Vid Raä 28 finns en kalkugn och två höglignande lämningar.

Flera undersökningar har genomförts nära och i direkt anslutning till RAÄ 246. Omslagsfotot visar FU-området sett från öst med Högragravfältet i bakgrunden. Till höger om schaktmassorna syns den tidigare undersökta ytan och till vänster om schaktmassorna syns FU-området. Längst bort i bild syns höjden med det stora högrabacksgravfältet (RAÄ 21).

Vid en tidigare utredning uppmärksammades platsen för ett jordtorp (Raä 125) öster om järnvägen och söder om landsvägen inom FU-området (Nilsson 1996). Detta verkar inte vara en riktig placering för torpet. Enligt häradskartan ser det istället ut som att torpet ligger på västra sidan om järnvägen och det är placeringen för texten som markerar platsen i FMIS. På häradskartan visas att även ett soldattorp har legat på platsen för dagens bebyggelse vid Landstorp. I samband med utredningar och förundersökningar 1999 framkom boplatslämningar daterade till mellanneolitikum – senneolitikum och bronsålder, en medeltida vägsträckning, odaterade odlingsspår samt spår av ytterligare ett troligt torp (Carlsson m.fl. 2000).

Figur 2. Fornlämningar i närheten av FU-området markerade på Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Mellan 2003 – 2005 utförde Riksantikvarieämbetet, avdelning UV-öst slutundersökningar som berörde Raä 250, 251, 252, 253 och 254 (Larsson 2008). Här överlappar flera fornlämningar varandra. Området visas i figur 3.

Raä 125 Plats för jordtorp enligt häradscharta från år 1878

Raä 250 Äldre färdväg

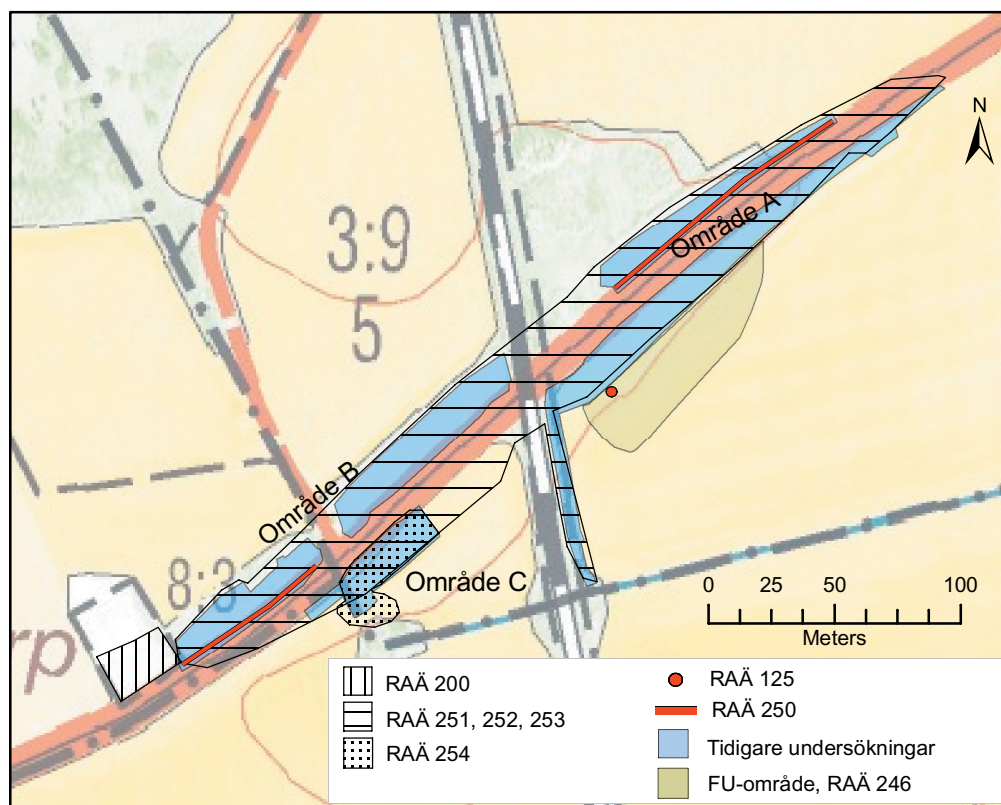
Raä 251 Boplats neolitikum med bl.a. mesulahus och hyddor

Raä 252 Boplats bronsålder – romersk järnålder med bl.a. ugnar

Raä 253 Boplats äldre förromersk järnålder med bl.a. härdar och kokgropar

Raä 254 Grav- och boplatsområde vendel- vikingatid

Utbredningen för flera av RAÄ-lokalerna sammanfaller och för att beskriva ytan närmast RAÄ 246 blir det tydligare att använda den områdesuppdelning som används i rapporten (se figur 3). Område A som ligger omedelbart norr om FU-området har använts för ett flertal olika aktiviteter under flera olika perioder. I det utstickande stråket i sydväst undersöktes en nyckelhålsformad ugn daterad till övergången yngre bronsålder och förromersk tid. Centralt i området fanns bland annat två huskonstruktioner som tolkats som neolitiska hyddor. Spåren av hydda 1 utgjordes av en hästskoformad väggränna (6x7 meter) med sju stolphål varav ett har ¹⁴C-daterats till senneolitikum (2140-1820 f.Kr. 2σ). I den ränna som tolkats som hydda 2 påträffades inga stolphål men fyllningen liknade den i hydda 1. Hydda 2 har inte ¹⁴C-daterats. I övrigt innehöll området 21 härdar, en härdgrop, tre kokgropar, 47 gropar samt 20 rännor. De rännor som ingick i de två hyddorna skiljde sig åt innehållsmässigt och utseendemässigt från övriga rännor.

Figur 3. Tidigare undersökningar. Skala 1:3000.

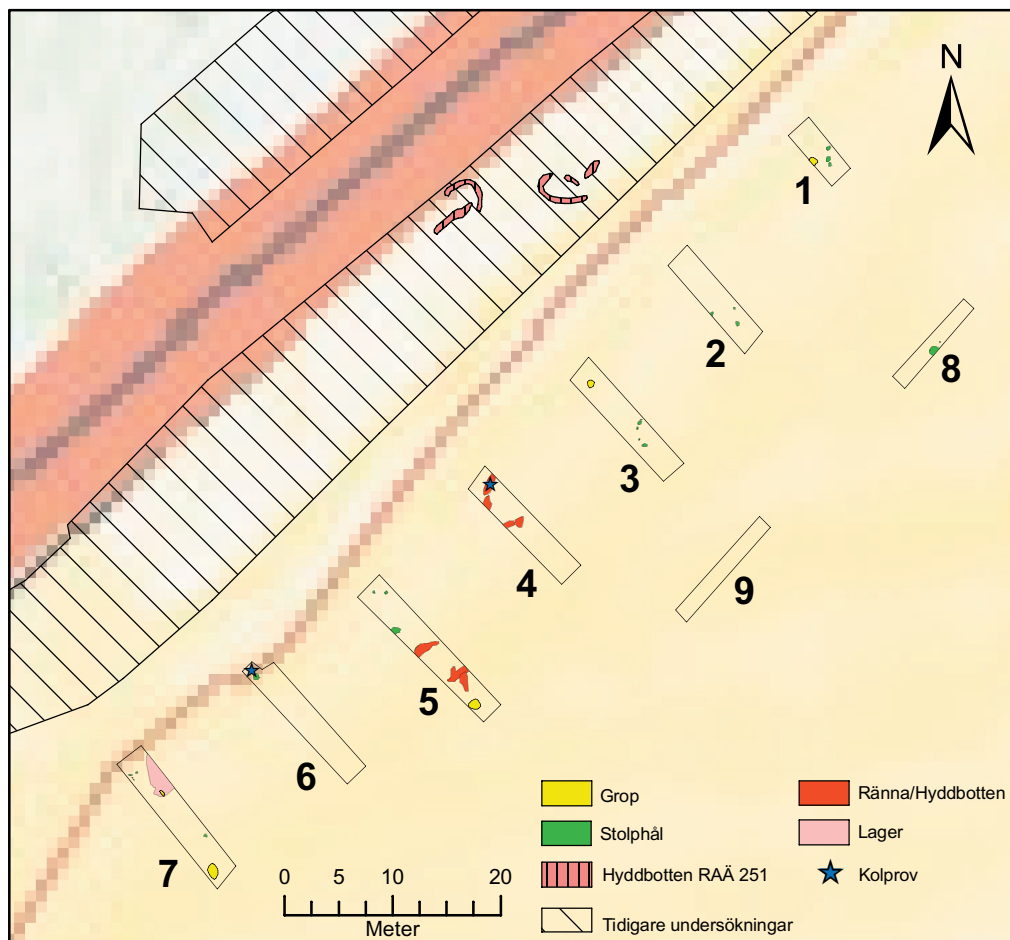
Metod

Vid förundersökningen grävdes 9 schakt (6 – 16 meter långa), varav sju med dubbel skopbredd (2,6 m) och övriga med enkel skopbredd (1,3 m). Schaktens placering visas i figur 4. I anslutning till de tidigare undersökningarna kunde inga schakt öppnas eftersom schaktmassor ligger kvar i FU-området (se omslagsfoto). Detta anses dock inte påverka resultatet. För att få en bättre avgränsning av fornlämningen lades två schakt utanför FU-området i sydost. Totalt undersöktes ca 250 m² av den totala ytan på 2000 m², vilket motsvarar 12,5 % av FU-ytan. Schakten grävdes ned till icke kulturpåverkad mark, mättes in med GPS, digitalfotograferades, samt dokumenterades skriftligen. Ett representativt urval av anläggningarna undersöktes genom handgrävning. Inga fynd tillvaratogs.

Resultat

Den generella bilden är att lämningarna påminner om de som undersöktes vid slutundersökningen 2003-2005. Av de 35 anläggningar som påträffades klassificerades 22 stycken som stolp- eller störhål och 5 anläggningar klassificerades som gropar. Flertalet av anläggningarna undersöktes inte. Bland de anläggningar som grävdes är flera grunda. Stolpmärken har inte iaktagits i stolphålen och det som skiljer stolp/störhål från groparna är främst deras storlek i plan.

I schakt 4 och 5 påträffades rännor som tolkades som att de ingått i hyddor (se figur 5). Figur 6 är ett foto på rännan i schakt 4. Delar av rännorna var tydliga och det gick att ta kolprov. Därmed bedömdes

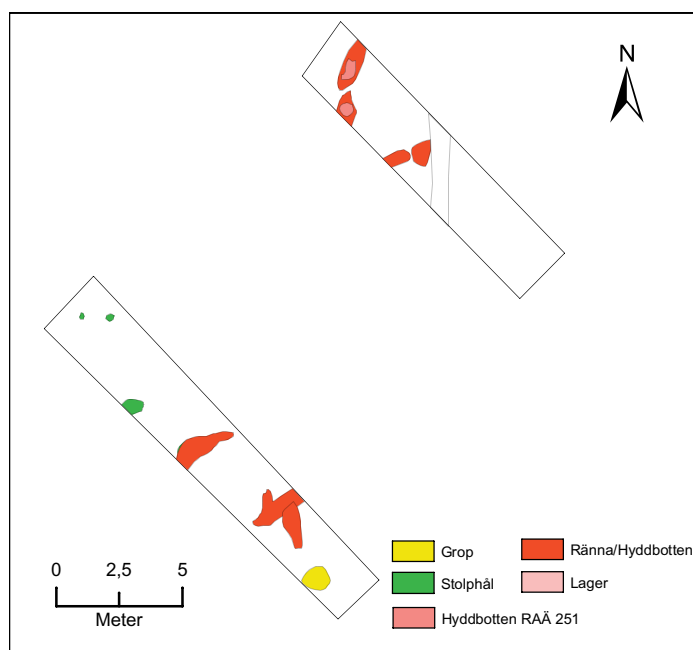

Figur 4. Plan över FU-området med schakt och anläggningar. Skala 1:700

det inte som nödvändigt att göra någon utvidgning och ta fram större delar av rännorna. Rännorna var gråbruna i fyllningen och innehöll en del kol. I rännorna fanns det stenkonzentrationer och partier som var något mörkare i ytan. De mörkare partierna och stenkonzentrationerna kan möjligen vara spår av stolpar som stått i rännan. Dessa undersöktes dock inte. En ^{14}C -analys taget i ytan av rännan A 114 i schakt 4 har gett en datering till 2460-2190 f.Kr (2σ). Dateringen hamnar alltså i mellaneneolitikum B – senneolitikum. Rännorna är sannolikt delar av hyddbottnar och är en fortsättning på de senneolitiska boplatslämningar som påträffades vid de tidigare undersökningarna.

En ^{14}C -analys av kol från anläggning 121 i schakt 6 gav en datering till tidigneolitikum (3700-3520 f.Kr. 2σ). Längst västerut i område B från den tidigare slutundersökningen har ett stolphål blivit daterat till samma tidsintervall. Det finns alltså en äldre horisont på platsen men inga tydliga strukturer.

I schakt 7 påträffades ett lager (130) som bestod av flammig grå/gulbrun lerig silt. Lagret skars av ett modernt dike och av anläggning 131 vars fyllning var lik matjorden. Inga fynd som kan datera lagret framkom.

Figur 5. Plan över schakt 4 och 5. Skala 1:300.

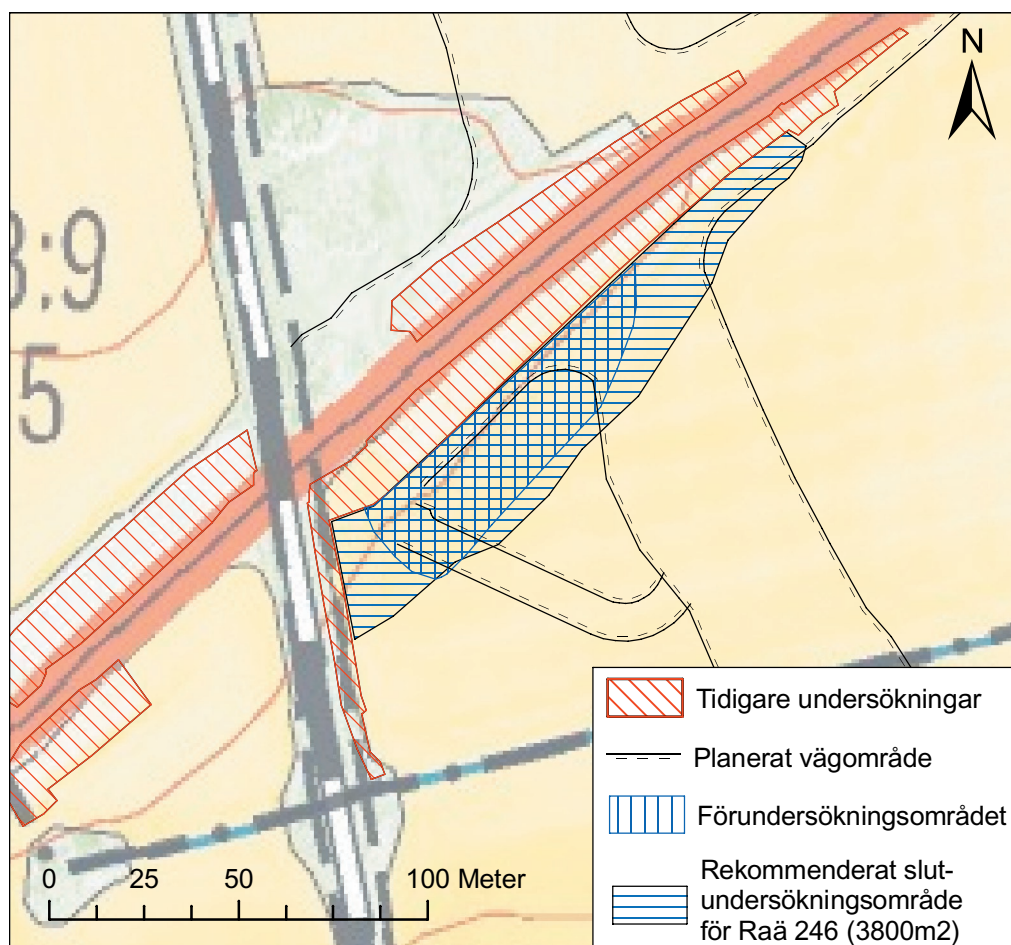
Figur 6. Detalj av rännan som påträffades i schakt 4. Rännan går in i schaktväggen och troligen är rännan hästskeformad och hänger ihop med den ränna som kom fram strax några meter söder om meterstocken. Fotot taget från öst.

Datering

De två ¹⁴C-analyserna har gett dateringar till tidigneolitikum respektive mellanneolitikum B-tidigneolitikum. Vid slutundersökningen kommer det förmodligen att finnas en koncentration med anläggningar som dateras till tidigneolitikum och är samtida med hyddbottnarna. Det är även troligt att flera av de spridda gropar och stolphål som påträffats har i stort sett samma dateringar som de spridda anläggningar som påträffades vid undersökningen 2003-2005, dvs bronsålder - romersk järnålder.

Fornlämningens avgränsning

Avgränsningen av fornlämningen grundar sig på resultat både från förundersökningen och från den tidigare slutundersökningen. Inom hela förundersökningsområdet har anläggningar påträffats. Dessutom måste det anses som troligt att fornlämningen sträcker sig längre österut utanför förundersökningsområdet såsom markerata i figur 7. Västerut har gränsen satts mellan de sydligaste anläggningarna från FU och de sydligaste anläggningarna från den tidigare slutundersökningen. Troligtvis är fornlämningarna främst begränsade till det lilla höjdstråk utmed vilket väg 962 löper. Arkeologikonsults rekommendation är att alla områden som berörs av vägbygget inom RAÄ 246:s utvidgade avgränsning som visas i figur 7 bör slutundersökas, dvs hela det område som anges som "Rekommenderat slutundersökningsområde för Raä 246" i figur 7.

Figur 7. Förslag till slutundersökningsområde. Skala 1:2000.

Referenser

Carlsson, T., Elfstrand, B., Gruber, G., Larsson, L.Z., Molin, F. & Nielsen, A-L. 2000. *Ett arkeologiskt linjeprojekt i västra Östergötland. Motala-Mjölby. Arkeologisk undersökning, Motala stad, Västra Stenby, Fivelsta, Styra, Skänninge och Mjölby socknar, Östergötland.* UV-Öst, Rapport 2000:12

Karlsson, L. *Fågelstadprojektet. Fem arkeologiska undersökningar i västra Östergötlands slättbygd.* UV- Öst, Rapport 2008:29

Nilsson, P. 1996. *Arkeologisk utredning, etapp 1. Nytt dubbelspår Godegård-Mjölby. Delsträckan Motala C – Fågelstad. Arkeologisk undersökning.* UV Linköping, Rapport 1996:40.

Tekniska och administrativa uppgifter

Arkeologikonsults projektnummer:	2265
Länsstyrelsens beslutsnummer:	431-2415-09
Uppdragsgivare:	Vägverket Region Sydöst
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Utförandetid, fältarbete:	2009 04 24 – 2009 04 27
Fastighet:	Nyckelby 3:9
Socken:	Västra Stenby socken
Kommun:	Motala kommun
Län:	Östergötlands län
Projektledare:	Björn Hjulström
Fältpersonal:	Björn Hjulström och Mikael Bertheau
Rapportansvarig:	Björn Hjulström
Kvalitetssäkring:	Johan Runer
Planer och kartor:	Björn Hjulström
Layout:	Björn Hjulström

Bilaga 1. Schaktförteckning

Schakt	Ploglager (m)	Undergrund	Anläggningar
1	0.3	Lera	BS 101, BS 102, BS 103, BG 104
2	0.35	Lera	BS 105, BS 106, BS 107
3	0.3	Lera	BG 108, BS 109, BS 110, BS 111, BS 112, BS 113
4	0.3	Lera	BR 114, BR 115, BR 116, BR 122
5	0.3	Lera	BS 117, BS 118, BS 119, BR 120, BR 123, BR 124, BG 125
6	0.3	Lera	BS 121
7	0.3	Lera	BS 126, BS 127, BS 128, BS 129, BL 130, BG 131, BS 132, BG 133
8	0.25	Lera	BS 134, 135
9	0.25	Lera	-

Bilaga 2. Anläggningsförteckning

Anl	Schakt	Objekt	Storlek (m)	Djup/höjd (m)	Form i plan	Form i profil	Färg	Huvud-innehåll	Övriga komponenter	Kommentar
101	1	Stolphål	1,45x0,30	0,05	rundad	Rundad	Grå	Siltig lera		
102	1	Stolphål	0,5x 0,4	-	Rundad	Ej snittad	Grå	Siltig lera	Kol i ytan	
103	1	Stolphål	0,3x0,3	-	Rund	Ej snittad	Grå	Siltig lera		
104	1	Grop	0,7x0,6	0,13	Rektangulär/ rundade hörn	Skarp kant, jämn botten	Mörkbrun	Lerig silt		
105	2	Störhål	0,15x0,16	0,08	Rund	Rundad	Gråbrun	Lerig silt	Småstenar i ytan (0,06)	
106	2	Störhål	0,15x0,10	0,12	Rundad	Rundad	Grå	Lerig silt		
107	2	Stolphål	0,3x0,3	0,12	Rund	Rundad	Gråbrun	Siltig lera		
108	3	Grop	0,7x0,7	-	Rund	Ej snittad	Grå	Siltig lera	Inslag av kol, en sten i ytan	
109	3	Störhål	0,14x0,14	-	Rund	Ej snittad	Grå	siltig lera		Ngt diffusa kanter
110	3	Störhål	0,3x0,3	-	Rund	Ej snittad	Grå	siltig lera		Ngt diffusa kanter
111	3	Störhål	0,2x0,2	-	Rund	Ej snittad	Grå	siltig lera		Ngt diffusa kanter
112	3	Störhål	0,15x0,15	-	Rund	Ej snittad	Grå	siltig lera		Ngt diffusa kanter
113	3	Stolphål	0,3x0,45	0,12	Rundad	Raka sidor, rund botten	Grå	siltig lera		Ngt diffusa kanter
114	4	Ränna	2x0,75	-	Avlång	Ej snittad	Gråbrun	Siltig lera	Enstaka kolfragment	Möjlig hyddbotten, hör samman med 115, 116, 122
115	4	Ränna	1,1x0,8	-	Avlång	Ej snittad	Gråbrun	Siltig lera	Enstaka kolfragment	Möjlig hyddbotten, hör samman med 114, 116, 122
116	4	Ränna	0,85x0,8	-	Avlång	Ej snittad	Gråbrun	Siltig lera	Enstaka kolfragment och småsten	Möjlig hyddbotten, hör samman med 114, 115, 122. Skärs av ett dike

Anl	Schakt	Objekt	Storlek (m)	Djup/höjd (m)	Form i plan	Form i profil	Färg	Huvud-innehåll	Övriga komponenter	Kommentar
117	5	Störhål	0,25x0,25	-	Rund	Ej snittad	Grå	Siltig lera		Som 109-113
118	5	Störhål	0,3x0,3	-	Rund	Ej snittad	Grå	Siltig lera		Som 109-113
119	5	Stolphål	0,65x0,75	-	Rundad	Ej snittad	Grå	Siltig lera		Som 109-113
120	5	Ränna	2,4x0,85	-	Avlång	Ej snittad	Svartbrun	Siltig lera		Hör möjligen samman med 123 och 124
121	6	Stolphål	0,5x0,5	-	Rund	Ej snittad	Gråbrun	Lerig silt		
122	4	Ränna	0,95x0,6	-	Avlång	Ej snittad	Gråbrun	Siltig lera	Enstaka kolfragment och småsten	Möjlig hyddbotten, hör samman med 114, 115, 122. Skärs av ett dike
123	5	Ränna	2,14x0,65	-	Avlång	Ej snittad	Grå	Siltig lera	Kol i ytan	Möjlig hyddbotten, hör samman med 120 och 124
124	5	Ränna	1,82x0,60	-	Avlång	Ej snittad	Brungrå	Siltig lera		Möjlig hyddbotten, hör samman med 120 och 123
125	5	Grop	1x1	-	Rund	Ej snittad	Grå	Siltig lera		
126	7	Störhål	0,25x0,15	-	Rund	Ej snittad	Gråbrun	Siltig lera		
127	7	Störhål	0,3x0,2	-	Rund	Ej snittad	Gråbrun	Siltig lera		
128	7	Störhål	0,1x0,1	-	Rund	Ej snittad	Gråbrun	Siltig lera		
129	7	Störhål	0,1x0,05	-	Rund	Ej snittad	Gråbrun	Siltig lera		
130	7	Lagerrest	3,7x1,5	-	Möjlig rektangulör	Ej snittad	Flammig grå/gulbrun	Lerig silt		Skärs av ett dike. 131 ligger i lagret
131	7	Grop	0,6x0,3	-	Avlång	Ej snittad	Matjordsaktig fyllning	Humös siltig lera		Ligger i 130
132	7	Stolphål	0,3x0,3	-	Rund	Ej snittad	Grå	Siltig lera		
133	7	Grop	1,5x0,9	-	Rundad	Ej snittad	Mörkgrå	Siltig lera		
134	8	Stolphål	0,95x0,65	0,18	Rund	Rundad botten	Mörkgrå	Siltig lera	Stenar (skoning?)	I schaktkanten
135	8	Störhål	0,1x0,15	-	Rund	-	Grå	Siltig lera		

Bilaga 3. Dateringar ¹⁴C

Lab nr	Kontext	¹⁴ C ålder BP	1 Σ	2 Σ
Ua-38009	Anläggning 114, Schakt 4	3828 \pm 31	2340 - 2200 BC	2460 - 2190 BC 2170 - 2140 BC
Ua-38010	Anläggning 121, Schakt 6	4826 \pm 41	3660 - 3620 BC 3580 - 3530 BC	3700 - 3620 BC 3610 - 3520 BC

Arkeologikonsult
Optimusvägen 12 B
194 34 Upplands Väsby

Tel 08-590 840 41
Fax 08-590 725 41
www.arkeologikonsult.se

RAPPORTER FRÅN ARKEOLOGIKONSULT 2009:2265